

Novi Neograd i slučaj Parka Usce

Zoran Eric, kustos MSUB

Maja Markovic, novinar Radija 202, korisnica kolica

šetnja i razgovor u parku Usce, decembra 2008 (transkript)

Zoran Eric Ja sam Zoran Eric. Došli smo da se upoznamo i da ti pokazem gde ja radim i koji je kontekst u kom radim. Ovo je, kao što znaš, zgrada Muzeja Savremene umetnosti. Ja sam kustos u Muzeju i – neobična je situacija: Muzej se rekonstruiše, mi smo se preselili, sada smo privremeno u jednoj vili kod Muzeja 25 maj, a Muzej će da se rekonstruiše možda još dve godine. 2010. bi trebalo da se završi, ali sada vidiš da je to jedno gradilište. I to gradilište nas vraća na celu priču o Novom Beogradu, o gradilištu jednog drugog istorijskog terenu. Sada, posle četrdeset godina od kada je Muzej otvoren, u toku je pokušaj da se nešto ponovo dovede u red, da se ponovo uspostavi kao jedan model kulturne institucije koja je nekada postojala i koja je tada bila, mogu slobodno da kažem, svetska institucija. Godine 1965, kada je Muzej otvoren, funkcionisala je i kao spomenik arhitekture visokog modernizma, vrhunski domet naše arhitekture koji je markirao ceo jedan kulturni prostor nekadašnje Jugoslavije. I sada je meni jako zanimljivo da taj period izgradnje povežem sa celom pričom izgradnje Novog Beograda. Jer to nije bila samo izgradnja grada, novog glavnog grada, nove socijalističke države, nego je to bila i izgradnja novog društva. Danas vidimo da je socijalističko društvo imalo neke ideje koje možda sada treba ponovo razmotriti. Svi su govorili to je komunistički period, to treba potpuno izbrisati kao jednu istoriju koja se desila svima nama, i tražili su negativne momente u celom tom društvu i tom periodu. Pa ipak, to društvo je bilo sposobno da proizvede ovakve institucije koje su rađene, recimo po modelu najprestižnijeg tada muzeja, svetskog njujorškog muzeja moderne umetnosti. Prvi direktor i osnivač, Miodrag Protić, otišao je na studijsko putovanje baš u Njujork i napravio ovu instituciju po modelu njujorške MOMA, što sam ja lično i video kad sam bio u Njujorku, kako funkcionise ta institucija i imali smo neku saradnju sa njima. E, to je sada deo jedne priče koju ja duže vreme istražujem i koja je meni jako zanimljiva.

Maja Markovic Koliko si dugo kustos Muzeja?

Z.E. Od kraja 2001. To je sada sedam godina.

M.M. Kada se krenulo sa rekonstrukcijom?

Z.E. Pre godinu i nešto. Prethodno leto je Muzej zatvoren. Trebalo je dosta vremena da se dobiju dozvole i da se sve ovo pomogne. Dobili deo NIP-a. (Nacionalni investicioni plan), to je državna politika, čini mi se da bi bez toga ova zgrada ostala da propada. Mi nemamo air-

condition. Zamisli situaciju leti, da na poslednjem nivou Muzeja bude 35 stepeni i da posetioци bukvalno padaju u nesvest. To je nedopustivo za ovu instituciju.

M.M. Da li su i eksponati trpeli?

Z.E. I eksponati su trpeli i bili su ugroženi. Tako da smo mi bili u situaciji da leti zatvaramo Muzej ili da improvizujemo, da pravimo postavke od materijala koji neće da se istopi, da tako kažem...

M.M. Postavka pod moranje!

Z.E. Da, kompromis. To je jedan period koji je morao da se završi i ova rekonstrukcija je jedino rešenje. Sada moramo nešto da uradimo da bi vratili izgled i sjaj nekadašnjeg Muzeja.

M.M. Hocu li ja moći da uđem sa kolicima u Muzej?

Z.E. To je još jedna od ključnih stvari. Iako je, mogu slobodno da kažem, socijalističko društvo tada kada je nastao Muzej vodilo brugu o mnogim aspektima, mislim da je to jedan od aspekata koji je bio potpuno zanemaren. Mislim da Muzej nije bio prijateljski prema osobama sa hendikepom.

M.M. Možda nije bilo vidljivo kao društvena kategorija?

Z.E. Nije bilo vidljivo kao društvena kategorija, ali ni u svesti ljudi, počevši od lifta koji ne postoji. Jednostavno, ti ne bi mogla da se popneš na bilo koji drugi nivo zato što postoji jedino teretni lift za sanduke i eksponate. Ti kao posetilac ne bi mogla da priđeš. To je meni veliki problem koji će muzej rekonstrukcijom da reši. Sada smo mi svega toga svesni. To je definitivno plan za novu zgradu Muzeja, da omogućimo pristup tebi, svim posetiocima Muzeja i svima koji imaju potrebe za različitim načinima da priđu zgradi. Obezbediće se rampe za kolica, lift, i to će oživeti zgradu i omogućiti da svi ljudi mogu da dođu. To je sada na nama i celom timu koji je počeo da radi na projektu i mi ćemo da napravimo jednu pametnu zgradu. To je sada naš cilj.

M. M. Ko je napravio taj plan rekonstrukcije i koliko si ti mogao da utičeš na detalje?

Z.E. Jako je zanimljivo pitanje, jer mi radnici imamo iskustvo šta bi bilo dobro i zbog publike i zbog nas kao kustosa. Tako da smo imali ceo tim, naravno uprava zgrade vodi ceo taj posao sa menadžerima, sa projekt menadžerima i sa arhitektama, tim arhitekata, jedna firma koja je radila projekat i druga koja radi izvođenje i realizaciju svih tih radova. Mislim da smo imali nekoliko jako bitnih sastanaka gde smo dosta uticali na sam na organizaciju prostora, sala za

predavanje, kancelarija, biblioteke ili nekog prostora za čitanje koje je posetiocima jako bitan. To su neki detalji koje smo mi zajedno rešavali a arhitektama, profesionalcima u poslu, što mislim da je bila dobra saradnja.

M.M. Da li su stepenice duž cele staza?

Z.E. Ne, samo su ova tri stepenika.

M.M. Moraćemo da idemo u rikverc. Blato i sneg su štetni za točkove. Znaš kako, sad kad spustiš, nastavljaš da držiš kolica uvis zbog dva prednja točka. Da li je teško?

Z.E. Nije, nije, može... U perspektivi razmišljamo da se svakako proširimo, nekako simbolički, na prostor parka, jer on je izazovan ne samo za skulpture nego baš za, to što kazeš, neke drugačije vidove umetnosti, za performanse, akcije....

Evo tu smo imali jedan rad, deo poslednje izložbe, kao što vidiš deluje kako spomenik. To je rad jedne grupe umetnika iz engleske, zovu se Žene Henrija VIII, što je zanimljivo. Oni su pokušali kroz delove rekonstruišu Tatlinov spomenik Trećoj internacionali. To je jedan deo istorijske avangarde, kada su ruski avangardni umetnici pokušali da naprave spoj između ideologije, propagande i umetničkog izraza, i taj spomenik je trebalo da bude ogroman, monumentalan. Sada ovi umetnici pokušavaju da rekonstruišu, širom sveta delove, dakle ovo što vidiš je samo jedan mali deo 150 metara visoke kule koju je on utopijski projektovao kao

mogući spomenik Trećoj internacionali, ali koju nikada nije mogao da realizuje. Oni sada pokušavaju da deo po deo, rekonstruišu spomenik. Imali smo performans sa govorima, itd.

Z.E. Vidiš ove pukotine?

M.M. Da li je to od zemljotresa ili...

Z.E. Ne, to su godine neodržavanja ove staze.

M.M. Malo imam fobiju, zato što točkovi to ne tolerišu.

Z.E. Dosta je nezgodan prilaz, ali mislim da ćemo se snaći. E sad, ono što je meni jako zanimljivo u parku: sad smo došli do pogleda na staru zgradu Centralnog komiteta Komunističke partije Jugoslavije, nekadašnje, sada Poslovnog centra Ušće. Zgrada je bombardovana 1999. i posle toga je pretvorena u poslovni centar.

M.M. Bila sam sve vreme u Beogradu.

Z.E. Eto, i ja sam. U celom ovom parku nekada je trebalo da bude mnogo više institucija kulture. Kada je počeo da se gradi Novi Beograd od '48. godine, kada je počeo proces građenja zamišljena je jedna administrativna osa, zgrada Centralnog komiteta i Palata federacije trebalo je da budu dve noseće i najveće zgrade koje reprezentuju novu državu. A sa druge strane trebalo je da postoji jedna *kulturna* osa između Centralnog komiteta i Muzeja. Tu je trebalo da bude još pet, šest takvih zgrada. Muzej revolucije, Etnološki muzej, Prirodnjački muzej, neke pomoćne zgrade čak i Partizanska škola što je isto zanimljivo... Ne znam da li si nekada videla temelje Muzeja revolucije.

M.M. Ne, pričali smo o tome.

Z.E. Oni su između CK i Palate federacije, pomereni, iako je originalno trebalo da budu baš u prostoru ovog parka. To je bila originalna ideja.

M.M. Da li je Muzeju na raspolaganju cela ova površina, da li Muzej može da koristi park u kreativne svrhe?

Z.E. Može, ali pravno naš prostor je definisan parkom skulptura, onim prostorom što se završava ivicom koju smo prešli pre stepenika, i još prema reci. Mi možemo da podnesemo zahtev gradu, kao što smo za «Tatlinov» spomenik dobili dozvolu. Ipak je ovo gradski prostor.

M.M. Da li ti je teško da kotrljaš...

Z.E. Nije mi teško dok ne naiđemo na neku prepreku, ali onda idemo sporije tako da uopšte nije problem.

M.M. Izvini prekinula sam te.

Z.E. Mislim da se snalazimo. Park je menjao svoju namenu i sada možemo da ga posmatramo u istorijskom kontekstu.

M.M. Nema logike da ovo sve ne bude iskorišćen prostor jer staza vodi kroz park...

Z.E. Jeste, staza vodi kroz park. I bila je ideja da se zgrada Centralnog komiteta poveže s tim kompleksom.

M.M. Pada mi na pamet, imajući u vidu šta se dešava u okruženju nekih drugih muzeja, kiosci, razne nepredviđene pečurke, nepredviđene arhitektonske improvizacije. Kako se zaštititi od toga? Čim proradi Muzej javiće se profitni poriv.

Z.E. Jeste, to je veliki problem. Upravo se suočavamo sa profitnim apetitima kada gledamo ovu zgradu Poslovnog centra. Ako Njujork više nema Tornjeve blizance, mi ćemo imati još jednu zgradu. Ne znam da li si videla taj plan da se napravi identična zgrada, dva identična solitera. Pravi se ogroman kompleks, šoping centar, i to sada govori o novom društvu.

M. M. Taj šoping centar, to je strašno, nadomak Muzeja, Muzej treba zaštititi...

Z.E. To je sada pitanje logike. Logika države je: imaćete više potencijalnih posetilaca. Da li su to naši posetoci, to ćemo tek da vidimo. To je sada neka logika neoliberalnog kapitalizma, sve je potrošačka kultura pa su i muzeji deo potrošačke kulture, sa čime se baš i ne bih složio. Da li kulturne institucije treba da budu profitabilne na taj način? To je veliki problem, jer kultura ne mora da bude profitabilna. Postoje neke grane kulture koje moraju da budu finansirane i podržane od države, koje ne donose profit ali oplemenjuju, nemaju profit kao cilj. Ceo ovaj grad se pretvara u shopping «City», u jedan biznis centar. Postoje neki projekti koji i pored te

izlagačke politike mogu da na drugačiji način komuniciraju sa publikom i to je nama jako bitno.

M.M. Ja mislim da je bitan kontinuitet komunikacije, da nije toliko bitno da u jednom trenutku odvojimo par efektnih rečenica koje bombasto zvuče. Evo sa moje strane mogu, kad god poželiš da ti ustupim sav mogući prostor u etru da pričamo o tome, ali i da dovodimo ljude koji imaju neku vezu sa ovim prostorom, novobeogradskim... što opet ne mora da znači da žive tu.

Z.E. I ja ne živim na Novom Beogradu, ali radim ovde i to mi je promenilo perspektivu. Već sedam godina stalno dolazim na posao i nekako sam počeo drugačije da razmišljam o Novom Beogradu i to mi je jako zanimljivo.

M.M. Mislim da ima dosta ljudi koji jako vole ovaj grad bez obzira u kom njegovom delu živeli. Kad bismo mogli da akumuliramo tu vrstu energije...

Z.E. To nas vezuje i zadržava u ovom gradu, jer on jeste poseban.

M.M. E sad mi reci šta je ovo ovde.

Z. E. To je sad jako zanimljivo. Najnovija platforma u parku. To je prostor za skejtere i bajkere.

M.M. Za one vratolomije. Za ekstremne sportove.

Z.E. Za ekstremne sportove. Govorilo se da ne postoji takav prostor. Ispred filozovskog fakulteta, gde sam studirao, bio je neki prostor koji je više bio improvizovan kao mesto sastanka skejtera. I sad, kad su shvatili da ima dosta korisnika potencijalnog terena, ovakvog poligona, napravili su ga ovde u parku, gde su ljudi najčešće igrali fudbal.

M.M. Koji deo novog Beograda ti voliš?

Z.E. Meni je jako zanimljiv ovaj deo, Ušće posebno, ušće dve reke. I tu ima nekoliko mesta, nekoliko splavova, jedan mali restoran, Koliba, tu izlazimo kada dovodimo goste i ceo ovaj deo oko Ušća nekako mi je najdraži. Ali mi je jako zanimljiv i drag deo oko Bloka 70. Tu sada ima kineski market. Tamo živi moj dobar prijatelj i kum i nekada smo odatle išli na reku sa druge strane. Pa i kej kod hotela Jugoslavija, i stara Fontana, to su delovi koji su mi jako zanimljivi.

Evo, stigli smo do kraja parka i sad tačno možeš da vidiš kako se Novi Beograd pretvara u jedan veliki poslovni centar. Sve sto se odavde vidi je jedan veliki poslovni prostor.

M.M. Ovo krizno finansijsko zagrevanje neće da utiče na radove Muzeja? Objektivno svako odugovlačenje ruiniira.

Z.E. Ja mogu da kažem da je naša ekonomija toliko propala da ne znam da li uopšte možemo da budemo ugroženi tom krizom, da budemo još gori. Nemamo problem sa novcem, jer ga nemamo. Ali mislim da imamo drugi problem, da će svuda da se osele posledice, barem indirektno, te krize. Neke naše neke manje ali uspešne firme koje saraduju sa inostranstvom će to da osele. Tamo neće biti toliko posla i biće veće konkurencije.

Z.E. Sad smo došli do kraja parka i tu se sada lepo vidi, pogledaj: nova zgrada. Ono što je meni jako zanimljivo – sad ovaj novi poslovni centar Ušće uopšte više nema neku simboličku konotaciju, ni komunističke partije, ni nekadašnjeg društva, to je potpuno drugo društvo. Pogledaj, sve su to kancelarije, pogledaj kako svetli, sve se vidi da je to kancelarijski, biznis prostor.

M.M. Samo mi koji smo malo patimirani...

Z.E. ...mi se sećamo i kako je drugačije izgledao. Nekako je sada sve otvoreno, a onda je izgledalo monumentalno, jer ta zgrada je i planirana da dominira ovim prostorom.

M.M. Da je niko ne voli.

Z. E. Tačno, da je niko ne voli. Ono što je meni jako zanimljivo jedan moj prijatelj, kolega, umetnik, rekao mi je da su mu prišli iz obezbeđenja, dok je nekoga čekao, tu ispred Ušća, i rekli: što vi tu stojite, tu ne sme da se stoji. Znači, to više nije javni prostor, jednostavno je privatizovano i čuvari lepo mogu lepo da te pitaju šta ti tu radiš. Ja ne znam da li je to ideja, po tebi, javnog prostora. Ako je javni svi bi trebalo da ga koristimo.

Z. E. Vratili smo se na početak da možeš i iz ove perspektive da sagledaš koliki je prostor bio planiran između te noseće zgrade, simboličke zgrade CK i Muzeja savremene umetnosti, za kulturni centar nove prestonice, novog glavnog grada, nove socijalističke Jugoslavije. I to je ono što je ostalo od ideje modernog grada, a Novi Beograd je planiran kao moderan grad.

M.M. Kakav je tvoj odnos prema staklu i metalu svuda oko tebe?

Z.E. Meni to ne smeta toliko. Bitno je šta je iza toga. Ako iza tog stakla i metala stoji nova logika korporativne moći, onda je to zastrašujuće.

Evo, to je to mesto, Ušće, sudar vekova i reka. Ideja je bila da se na ovom potpuno nevinom terenu, koji je nekada bio močvara, izgradi novi grad. Tada je to bio ceo jedan novi proces, i sada smo opet u novom procesu – nove gradnje, novog grada. A taj novi grad je najbolje predstavljen onim što se desilo sa bivšom CK: to je sada novi biznis centar.